

Nemzetiségek Magyarországon

Etnikai kisebbségek Magyarországon a népszámlálások eredményei alapján

A Kárpát-medence területe etnikai-vallási szempontból az elmúlt évszázadokban egyedülállóan tarkává vált, az államalkotó etnikum, a magyarok aránya a XVIII. század végére a teljes népesség egyharmadára csökkent (Kocsis 2023). Mindezekkel párhuzamosan a hazai nemzetiségek számának csökkenése az elmúlt évszázad folyamán igen jelentős volt. Ennek okai egyrészt a statisztikai adatfelvétel módszerében, illetve a természetes asszimilációban keresendők (Kocsis 1995, Balizs 2016). Magyarországon 1990 után a kisebbségek számára kedvező változások történtek (például az 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól, valamint a többes etnikai kötődés bevallásának lehetősége a népszámlálásokon); így a nem magyar nemzetiségűek, illetve anyanyelvűek száma megnőtt (Kocsis–Tátrai 2022). Mindezek mellett számukat befolyásolta a Magyarországra érkező nem magyar áttelepülés is (Péti 2017).

A nemzetiségek egyik részét az őshonos (autochton), másik részét a honos kategóriával illelhetjük (Borbély 2024). Magyarországon az őshonos nemzetiségek azok a kisebbségi közösségek, amelyek évszázadok óta (általában a középkor óta) a Kárpát-medencében élnek, és amelyeket a magyar állam hivatalosan is elismer. A 2011. évi CLXXIX. törvény jogilag őket tekinti nemzetiségeknek vagy nemzeti kisebbségnek.

Ezek a közösségek külön nemzetiségi jogokat élveznek (Kántor et al. 2007), például:

- anyanyelvi oktatás,
- nemzetiségi önkormányzat,
- kulturális autonómia,
- képviselet az Országgyűlésben (Szabó Palócz 2019).

A népszámlálás nemzetiségi kérdései

A 2022-es népszámláláson – a korábbiakhoz hasonlóan négy nemzetiséggel kapcsolatos kérdés szerepelt, melyek a következők voltak:

1. Melyik nemzetiséghez tartozónak érzi magát?
2. Az előző nemzetiségen kívül tartozik másik nemzetiséghez?
3. Mi az anyanyelve?
4. Családi, baráti közösségben milyen nyelvet használ általában?

Mint látható az első két kérdésnél, a kérdőív lehetőséget adott arra, hogy a válaszadó megvallja az esetleges többes identitását is (Tátrai 2011, Tóth–Vékás 2014, M. Balázs 2018, Lajtai 2020, Kovács–Rovács 2021). A jelenséggel jelen munkában röviden foglalkozom.

Mindezen négy kérdésen túl viszont meg kell említeni a nemzetiséghez tartozók körét. A Központi Statisztikai Hivatal a négy, nemzeti hovatartozásra vonatkozó kérdés válaszainak együttes vizsgálatából állapította meg a válaszadó nemzetiséghez tartozását. A magyar népszámlálási gyakorlat adott nemzetiséghez tartozónak tekinti azt a sze-

Jelen tanulmány a következő tanulmány egyik fejezetének másodközlése: Tóth Géza (2025): Etnikai kisebbségek Magyarországon a népszámlálások eredményei alapján: térstatisztikai elemzés Központi Statisztikai Hivatal, Budapest. A kötet letölthető a következő oldalról:

https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/etnikai_kisebbssegek_magyarorszagon.pdf

mélyt, aki a feltett négy nemzetiségi kérdésből legalább egyre az adott nemzetiséget jelölte meg. Ez a módszer biztosítja, hogy egy személyt egy nemzetiséghez csak egyszer számoljanak el. Mivel azonban mindenkinek lehetősége volt több nemzetiséget is megjelölni, egy személy annyiszor szerepel a nemzetiséghez tartozók között, ahány nemzetiséget bármelyik kérdésnél megjelölt.

A 2022-es népszámlálás alapján Magyarország népessége 9 603 634 fő. Ebből 1 086 239 fő nem válaszolt a nemzetiségi kérdésre. A magyar nemzetiséghez tartozók száma 8 438 129 fő. Az őshonos nemzetiségiéik száma 492 377 főt tett ki, míg a honosoké 377 884 fő volt. *Kocsis Károly* (1995, 1998) becslése szerint 1980-ban mintegy 316 000 főnyi nemzetiséginek minősíthető lakos élt Magyarországon. Így tehát a fentebb jelzett asszimilációs trend módosult, némileg gyengült (Rudnák–Mészáros 2018).

Mint arra a *Tóth–Vékás* szerzőpáros (2013) rámutat, egy adott terület népességét alapvetően a természetes szaporodás, illetve a vándorlás határozza meg. Egy-egy etnikum esetében viszont ehhez hozzá kell még tenni az asszimiláció (Bindorffer 2002) és a disszimiláció (Bindorffer et al. 2006) különbözetét. Az identitás dinamikus kategória. A személyes okok mellett számos társadalmi körülmény is meghatározza azt, hogy az egyén minek érzi magát, másrészt pedig azt, hogy minek vallja magát a népszámlálás során.

2001-ben a népesség 5–6%-a, addig 2011-ben már 14–15%-a nem válaszolt az etnikai-nyelvi kérdésekre. Legtöbben közülük Budapesten, annak környékén és a vidéki nagyvárosokban éltek (Kocsis–Tátrai 2015). A 2022-es népszámláláson ehhez képest már „csak” mintegy 11% nem válaszolt a nemzetiségi kérdések egyikére sem. A főváros a korábbi censusokhoz hasonlóan most is kiemelkedik a magas nemválaszolással.

A nemválaszolás okaiként *Kapitány Balázs* (2013) a következő lehetséges okokat nevezi meg:

- Gyengülő nemzetiségi öntudat, a nemzetiségi kötelekek megglazulása. Egyfajta elnemzettelenedés folyamatával állunk szemben (Kocsis 2004).
- Egyes kisebbségi csoportok nem merik, vagy nem tartják jónak felvállalni nemzetiségi identitásukat a népszámlálások során.
- A kérdezőbiztosok tudatosan fel sem tették számukra a nemzeti-ségükre vonatkozó kérdést.
- A népszámlálás intézményével szembeni ellenérzés vagy időhiány.
- Az internetes adatszolgáltatás következtében növekszik a nem nyilatkozók vagy a nem érthetően nyilatkozók aránya.

A hazánkban őshonos nemzeti kisebbségek legnagyobb arányban a helyi népességhez viszonyítva Baranya, Nógrád és Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében élnek. A honos kisebbségek tekintetében Budapest, Pest és Csongrád-Csanád vármegye rendelkezik a legnagyobb arányokkal (1. táblázat).

A 2022-es népszámlálás adatai alapján azt láthatjuk, hogy 2001-hez képest a magyarok száma és aránya csökken, míg a nemzetiségeké – néhány kivételtől eltekintve – nő. 2011-gyel összevetve viszont van némi visszaesés. 2022-re a teljes időszakot tekintve alapvetően nemzetiségi növekményeket látunk. Az adatok alapján tehát azt állíthatjuk, hogy a hazai kisebbségek lélekszáma 2001-hez viszonyítva nő, mely egyértelműen az etnikai homogenizációval ellentétes folyamat, bár a magam részéről – a nemzetiségek viszonylagosan alacsony aránya miatt – nem nevezném diverzifikációnak. 2011-ben *Tátrai Patrik* (2014) számításai alapján még 63 olyan települést találhatunk, ahol a kisebbségek aránya a település népességének több mint a felét teszi ki. A 2011-hez képest látható visszaesés tükröződik abban is, hogy 2022-ben már csak 44 ilyen települést látunk. A legmagasabb arányokkal Gadna (90,8%), Fáj (88,9%) és Piskó (81,2%) rendelkezett.

1. táblázat
A nemzetiségi kérdésre kapott
válaszok megoszlása vármegyék
szerint, 2022
(%)

Főváros, vármegyék	Magyar	Hazai	Más	Nem válaszolt a nemzetiséghez tartozó kérdésekre
	nemzetiséghez tartozó			
Budapest	83,1	3,9	9,0	14,7
Bács-Kiskun	88,2	4,7	2,3	11,4
Baranya	86,4	11,1	3,3	12,5
Békés	90,1	5,9	2,1	9,6
Borsod-Abaúj-Zemplén	88,7	7,8	2,3	10,9
Csongrád-Csanád	88,7	2,9	3,9	10,6
Fejér	88,9	3,1	3,3	10,8
Győr-Moson-Sopron	88,3	5,4	2,6	10,2
Hajdú-Bihar	89,7	3,7	3,4	9,6
Heves	90,3	6,1	2,6	9,4
Jász-Nagykun-Szolnok	89,5	4,3	2,1	10,2
Komárom-Esztergom	86,8	5,0	2,6	12,9
Nógrád	90,5	8,2	2,1	9,4
Pest	88,4	4,2	4,2	11,3
Somogy	88,0	6,8	2,4	11,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	90,4	6,6	1,9	9,4
Tolna	89,7	6,9	2,0	9,8
Vas	90,4	5,1	2,2	9,0
Veszprém	88,9	4,1	2,9	10,5
Zala	89,1	5,3	2,5	9,8
Országos átlag	87,9	5,1	3,9	11,3

A hazai nemzetiségek társadalmi-gazdasági jellemzői

A magyarországi nemzetiségek között a cigányság a legfiatalabb korszakú. Itt a népesség csupán 8,5%-a 60 éves és annál idősebb. A fiatalos korszak már a korábbi vizsgálatoknál is megfigyelhető (Raduly 2009, Tátrai 2014). A magyarok között a 60 éves és annál idősebb népesség aránya 27,8%. A magyar népességhez képest alacsonyabb idős részesedést láthatunk még az ukránok esetében, bár ez elsősorban az orosz–ukrán háború által kiváltott menekülthullámból következik. Idős korszakúkat láthatunk a horvát, a szlovák és a német nemzetiség esetében, ahol a 60 éves és annál idősebb népesség aránya jelentősen meghaladja a magyarokét (2. táblázat). A kisebbségek számának növekedésében 2001-hez, illetve 1990-hez viszonyítva csak a cigányok esetében játszhatott közre természetes szaporodás, a többi kisebbségnél erről nem beszélhetünk. Jelen munka a migráció kérdését nem tárgyalja, de egyes kisebbségek növekedésében e tényezőnek mindenképpen jelentős szerepe volt (Tátrai 2014).¹

A nemzetiségek között magasabb a külföldi állampolgárok aránya, mint a magyarok között. A hazánkban élő etnikai csoportok közül az ukrán, a szlovák és a lengyel emelkedik ki a külföldi állampolgárok legmagasabb arányával (3. táblázat). Az ukránok esetében a jelenség elsősorban az orosz–ukrán háború következtében kialakult jelentős migrációval magyarázható. A pozsonyi és Pozsony környéki ingatlanárak növekedése következtében Rajka és térségénél a jelentős szlovák kiköltözés miatt lett magasabb a nemzetiségek között a külföldi állampolgárok aránya. Így a jelzett települések lényegében Pozsony agglomerációjának részévé váltak, s innen naponta Pozsonyba és környékére ingáznak.

A nemzetiségek iskolai végzettsége kismértékben elmarad a magyar népességétől. A nemzetiségek között legkiseb adatokkal a cigány nemzetiség rendelkezik. 2001-ben a cigányok 51,2%-ának volt az általános

¹ A külföldiek magyarországi térbeli mintázatával foglalkozik a Kincses–Tóth szerzőpáros (2019, 2020). A Kárpát-medencei magyar-magyar vándorlással Kincses Áron (2022) foglalkozott MTA doktori disszertációjában.

Etnikai csoportok	-10	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80-89	90-
	éves									
Magyar	9,6	9,9	10,6	12,4	16,1	13,5	13,3	9,8	4,1	0,6
Nemzetiséghez tartozó	10,4	11,5	13,3	14,1	15,9	13,3	11,5	7,0	2,7	0,4
Bolgár	9,4	9,3	10,2	13,2	16,1	14,5	12,7	9,8	4,0	0,6
Cigány (roma)	16,7	17,0	17,4	15,2	14,3	10,9	6,3	1,8	0,4	0,0
Görög	7,8	9,0	13,1	15,0	18,3	14,0	12,6	5,8	3,9	0,6
Horvát	5,7	6,7	8,1	11,1	15,5	16,5	17,1	13,0	5,4	0,8
Lengyel	8,9	7,0	8,8	15,6	16,7	11,4	17,5	11,2	2,6	0,4
Német	5,2	7,6	8,6	12,1	17,2	14,9	16,7	12,1	4,9	0,8
Örmény	7,0	6,9	13,3	15,4	17,4	15,3	10,5	9,3	4,0	0,9
Román	4,0	5,7	11,9	15,4	20,4	18,8	13,0	7,7	2,8	0,3
Ruszin	5,7	7,2	12,7	14,5	15,7	14,7	14,8	10,4	3,7	0,5
Szerb	5,4	7,1	18,2	16,1	17,2	14,2	11,4	6,9	2,9	0,5
Szlovák	6,5	6,1	7,2	12,0	16,2	16,1	16,7	12,7	5,7	0,9
Szlovén	6,9	6,4	10,9	11,0	15,8	15,9	15,6	11,3	5,5	0,7
Ukrán	8,2	10,2	20,0	20,4	16,5	11,1	7,7	4,5	1,4	0,1

2. táblázat
A Magyarországon őshonos nemzetiségek korcsoport szerinti megoszlása, 2022 (%)

Etnikai csoportok	Magyar	Külföldi
	állampolgár	
Magyar	99,5	0,5
Nemzetiséghez tartozó	90,4	9,6
Bolgár	90,7	9,3
Cigány (roma)	99,6	0,4
Görög	91,7	8,3
Horvát	96,6	3,4
Lengyel	76,3	23,7
Német	88,9	11,1
Örmény	92,9	7,1
Román	82,0	18,0
Ruszin	85,3	14,7
Szerb	87,5	12,5
Szlovák	69,5	30,5
Szlovén	90,7	9,3
Ukrán	51,4	48,6

3. táblázat
A Magyarországon őshonos nemzetiségek állampolgárság szerinti megoszlása, 2022 (%)

nos iskola 8 évfolyamánál alacsonyabb végzettsége (Tóth-Vékás 2014). Bár még jelenleg is nagyon jelentősen kilóg a cigány nemzetiség a többi közül ebben a vonatkozásban, 2022-ben a 8 általánosnál alacsonyabb végzettséggel a 15 éves és annál idősebb cigányok csupán 13,2%-a rendelkezett.

A magyarok 15 évesnél idősebb tagjainak 55%-a rendelkezik érettséggel, vagy felsőfokú végzettséggel. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 2001-es adatok szerint a cigányok esetén csupán 0,7% volt, így tehát ehhez képest jelentős előrelépés látható (2,9%) (Raduly 2009). A cigányok között e két kategóriával (érettségi, illetve felsőfokú végzettség) rendelkezők aránya 13,6%, ráadásul esetükben komoly problémát jelent az általános iskolai lemorzsolódás is (Forray R.-Orsós 2016). Ezzel szemben a megfelelő népesség több mint 70%-át teszi ki az e két végzettségi kategória esetén a lengyel, az örmény, a ruszin és az ukrán nemzetiség körében (4. táblázat).

Etnikai csoportok	Általános iskola 8. évfolyamnál alacsonyabb	Általános iskola 8. évfolyam	Középfokú iskola érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	Érettségi	Egyetem, főiskola stb. oklevéllel
Magyar	2,1	21,4	21,4	33,0	22,1
Nemzetiséghez tartozó	6,0	30,2	17,9	24,5	21,4
Bolgár	4,7	17,8	14,9	30,9	31,7
Cigány (roma)	13,2	54,1	19,0	10,7	2,9
Görög	3,9	14,9	14,5	34,7	32,1
Horvát	1,8	19,3	20,4	30,9	27,5
Lengyel	1,6	10,5	12,3	30,7	44,9
Német	1,2	13,5	17,8	32,4	35,1
Örmény	5,2	11,5	11,0	30,5	41,9
Román	3,8	20,9	21,2	31,6	22,4
Ruszin	3,0	12,3	12,6	32,8	39,4
Szerb	1,6	14,3	14,3	36,4	33,3
Szlovák	1,8	16,6	17,3	34,3	29,9
Szlovén	3,3	22,2	25,4	27,3	21,9
Ukrán	2,3	17,9	8,9	37,3	33,6

4. táblázat

A Magyarországon őshonos nemzetiségek a legmagasabb iskola végzettségük szerint a 15 éves és annál idősebb népesség százalékában, 2022 (%)

A nemzetiségek gazdasági aktivitása elmarad a magyar népességtől. A nemzetiségeken belül igen jelentős különbségek vannak. Legalacsonyabb foglalkoztatással a cigányság, míg a legmagasabbal az ukrán, a szerb és a román nemzetiség tagjai rendelkeznek. A cigányság munkanélküliségi aránya a magyar népesség több mint háromszorosa, igaz, a korábbi vizsgálatokhoz képest jóval kedvezőbb helyzet látható (Raduly 2009). Ezzel szemben alacsony munkanélküliséggel jellemezhetők a szlovének, a szlovákok, a németek és a horvátok.

Az ellátásban részesülő inaktívak² aránya a horvátok, a szlovének, a szlovákok esetén a legmagasabb, míg a cigányok, a görögök és az örmények esetében a legalacsonyabb.

Az eltartottak³ a 15 évesnél idősebb cigányok több mint ötödét teszik ki, míg a horvátok és a szlovákok esetén még a megfelelő népesség tizedét sem (5. táblázat).

A nemzetiséghez tartozók alapvető területi mintázata

A következőkben az egyes etnikumok általános jellemzőit veszem sorra. Általánosságban ismertetem területi elterjedésüket, illetve jelzem, mely településeken melyik csoport dominál a hazai őshonos kisebbségeken belül.

2022-ben mintegy 6000 állampolgár vallotta magát *bolgár* nemzetiségűnek. 35 olyan település van, ahol ők jelentik a legnagyobb etnikai csoportot. E települések az északi országrészben és a Dunántúlon, térben szórtnan helyezkednek el. Valamennyi olyan település, ahol a bolgárok a legnagyobb nemzetiség, községi jogállású. Megemlíthető Abaújlak, Iborfa és Kaposgyarmat.

Hazánk legnagyobb kisebbségét a *cigányok (romák)* jelentik. Mivel a legnagyobb etnikai kisebbségről van szó, így velük kapcsolatban érdemes külön kijelenteni, hogy egy személyt akkor tekinthetünk cigánynak, ha ő maga úgy azonosítja magát (a népszámlálásokon), vagy ha őt magát a közösség vagy a társadalom annak tartja. A két megközelítés mögött természetesen nem csupán számbeli, hanem az identitás mélységében rejlő különbség is megfigyelhető.

A népszámláláson mintegy 200 000 honfitársunk tartotta magát a cigány etnikum részének. Viszont más megközelítés szerint cigány az, akit a (cigány vagy nem cigány) környezete különböző ismérvek (élet-

² Az a személy, aki az adatfelvétel eszmei időpontjában kereső tevékenységet nem folytatott, ám valamilyen ellátásban (pl. nyugdíj, gyermekgondozási segély) részesült.

³ Eltartottak azok a személyek, akik keresettel, jövedelemmel nem rendelkeznek, és megélhetésükről magánszemély vagy intézmény gondoskodik.

Etnikai csoportok	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Ellátásban részesülő inaktív	Eltartott
Magyar	57,0	2,9	28,4	11,7
Nemzetiséghez tartozó	54,0	5,0	25,1	15,9
Bolgár	55,4	3,1	26,0	15,6
Cigány (roma)	47,6	9,3	20,3	22,7
Görög	59,4	3,2	20,3	17,2
Horvát	55,1	2,0	33,6	9,3
Lengyel	59,7	2,2	26,3	11,9
Német	55,9	2,0	30,9	11,1
Örmény	59,0	2,9	20,6	17,5
Román	61,4	3,4	20,9	14,3
Ruszin	56,5	3,1	25,9	14,4
Szerb	63,7	3,2	17,2	15,9
Szlovák	57,2	2,0	32,8	8,0
Szlovén	53,2	1,9	33,8	11,1
Ukrán	65,0	3,8	13,3	18,0

5. táblázat

A Magyarországon őshonos nemzetiségek gazdasági aktivitása a 15 éves és annál idősebb népesség százalékában, 2022 (%)

mód, életvitel, antropológiai jelleg) és az együttélés tapasztalatai alapján cigánynak tart. Ezt a megközelítést alkalmazva a Debreceni Egyetem felmérése 2010–2013-ra több mint 876 ezer főre becsülte a cigányság számát (Pénzes–Pásztor 2014). A két megközelítés között tehát jelentős különbség van. *Kocsis–Tátrai* (2021) szerint a cigánynak tekinthető népesség száma átlagosan 2,5-3-szorosa a népszámlálási létszámnak.

1600 olyan település van hazánkban, amelyben a cigányság a legnépesebb etnikai kisebbség. E települések zöme a keleti országrészben, illetve a Dunántúl déli részén található. A cigány népesség elsősorban hazánk elmaradott, periférikus településein koncentrálódik (Pénzes et al. 2019, 2017). Tíz megyei jogú városban és a főváros több kerületében is a cigányok a legjelentősebb kisebbség. Kiemelkedő ezek közül Miskolc, Debrecen, Hódmezővásárhely.

A *görög* nemzetiséghez nagyságrendileg 6 ezren tartoznak. 3 olyan település van, ahol a görögök jelentik a legnagyobb etnikai kisebbséget (Beloianisz, Márokföld és Tarnaszentmária).

2022-ben 21 ezer fő tartotta magát *horvátnak*. 62 olyan település van, ahol ők jelentik a legnagyobb kisebbséget. E települések főként hazánk nyugati határa mentén helyezkednek el. Köztük egy város van: Sellye.

A *lengyel* nemzetiség lélekszáma mintegy 7 ezer főre tehető. 8 olyan település van, ahol ők jelentik a legnagyobb etnikai kisebbséget. E települések térben meglehetősen szórta találhatóak, valamennyi község.

Hazánk második legnagyobb nemzeti kisebbségét mintegy 140 ezer fővel a *németek* jelentik. 1192 olyan települést láthatunk, ahol a német kisebbség dominál. E települések elsősorban a Dunántúlon találhatóak. Ide sorolhatunk 14 fővárosi kerület mellett 11 megyei jogú várost, köztük Győrt, Székesfehérvárt és Szombathelyt.

Az *örmény* kisebbség nagyságrendileg 4 ezer főt tesz ki. Egy település van (Nemeshetés), ahol ők jelentik a legnagyobb létszámú nemzetiséget.

A *románok* száma a legutóbbi népszámláláson mintegy 27 ezer fő volt. 74 településen ők a legnagyobb etnikum. E települések ugyan elsősorban a román határ mentén helyezkednek el, de a Duna-Tisza közén, illetve a Dunántúlon is találunk több ilyen. A legjelentősebb román kisebbség által lakott települések Gyula, Battonya és Biharkeresztes.

Mintegy 7 ezer főt ér el a *ruszin* nemzetiség száma. 14 olyan település van, ahol e közösség adja a legnagyobb kisebbséget. E települések döntően Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében találhatóak, valamennyi község. Példaként említhető Komlóska, Mogyoróska, Tolcsva.

A *szerb* nemzetiség száma több mint 11 ezer főt tesz ki. 12 településen ők a legnagyobb kisebbség. Ezek a szerb határ közelében fekszenek. Köztük kiemelésre érdemes Szeged, Tompa és Mórahalom.

A *szlovák* etnikum létszáma megközelíti a 30 ezer főt. 124 településen ők a legnagyobb etnikai kisebbség. E települések döntő része a szlovák határ mentén található, de jelentős még Békés vármegye is. A szlovák etnikai dominanciájú települések között kiemelhető Békéscsaba, Szarvas, Kiskőrös és Komárom.

Közel 4 ezer főt tesz ki a *szlovén* etnikum. 12 olyan település van, ahol a szlovén etnikai kisebbség a domináns. Közöttük a legtöbb a Vendvidéken található (Kocsis–Tátrai 2021), legjelentősebb közöttük Szentgotthárd.

Végül az *ukrán* nemzetiség – vélhetően az orosz–ukrán háború miatt kialakult menekülthullám eredményeként – létszáma meghaladja a 24,5 ezer főt. 40 településen e kisebbség dominál. Bár a legtöbb ilyen település Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében található, de az ország más területein is vannak ide sorolhatók. Záhony és Tiszaújváros mellett Budapest VI. és XIII. kerülete is (6. táblázat).

Nemzetiség	2022	2011	2001
Magyar	8 438 129	8 504 492	9 627 057
Bolgár	6 109	6 272	2 316
Cigány (roma)	209 909	315 583	205 720
Görög	6 178	4 642	6 619
Horvát	21 824	26 774	25 730
Lengyel	7 398	7 001	5 144
Német	142 551	185 696	120 344
Örmény	4 199	3 571	1 165
Román	27 554	35 641	14 781
Ruszin	7 111	3 882	2 079
Szerb	11 622	10 038	7 350
Szlovák	29 881	35 208	39 266
Szlovén	3 965	2 820	4 832
Ukrán	24 615	7 396	7 393

6. táblázat
A nemzetiséghez tartozók a népszámlálások alapján (fő)

A nemzetiséghez tartozás változó aspektusai

A nemzetiséghez tartozás 2001-hez viszonyítva 2022-re növekedett hazánkban, hiszen csökkent a magyarok, míg nőtt a különböző etnikumhoz tartozók aránya. Ez nem tekinthető általános jelenségnek, hiszen a horvát, a szlovák, a szlovén és a görög közösségnél is kismértékű visszaesést láthatunk, míg a többenél növekedést. Különösen jelentős növekedést figyelhetünk meg az örmény, a ruszin, illetve az ukrán etnikumnál.

Amennyiben az összetevőket, vagyis a három vizsgált kérdést figyeljük, egyre kisebb nagyságrendeket láthatunk. Vagyis a nemzetiségi identitás átalakulóban van (Homišínová 2002). A legtöbb nemzetiségnél ugyan láthatóan nő a magukat az adott etnikai csoporthoz sorolók száma, a kötődések egyre lazábbak, hiszen egyre kevésbé beszélnek az adott nemzetiség nyelvét. Ebből a szempontból a legnagyobb visszaeséseket a cigány, a horvát és a szlovén közösségeknél láthatjuk (a kérdéskörrel mélyebben foglalkozik: Borbély–Bartha 2024) (7. táblázat).

A nemzetiséghez tartozás, az anyanyelv és a családi, baráti közösségben beszélt nyelv kérdésére adott válaszok alapján lehet mérni az egyes etnikai csoportok identitásának különböző szintjét. A nemzetiségi identitás különböző mértéke tükröződik vissza, amennyiben ezen kérdésekre adott választ a nemzetiséghez tartozókkal vetjük össze.

Etnikai csoport	Nemzetiséghez tartozó	Nemzetiség	Anyanyelv	Családi, baráti közösségben beszélt nyelv
Magyar	88	86	87	86
Bolgár	264	278	195	181
Cigány (roma)	102	105	48	59
Görög	93	190	92	110
Horvát	85	122	57	62
Lengyel	144	189	132	132
Német	118	158	84	126
Örmény	360	523	230	300
Román	186	228	132	166
Ruszin	342	470	178	223
Szerb	158	211	125	144
Szlovák	76	144	86	69
Szlovén	82	99	48	56
Ukrán	333	376	314	340

7. táblázat

A nemzetiséggel kapcsolatos kérdésekre adott válaszok, 2022 (2001 = 100%)

A legmagasabb arányokat a nemzetiség megjelölésénél láthatjuk, ezen belül a legnagyobb arányok a cigány, a horvát és a szlovák etnikai csoportok tekintetében láthatók. Jóval kisebbek az arányok az anyanyelv esetében. Itt az ukránok, a lengyelek és a bolgárok esetében látjuk a legnagyobbakat. Az ukránok anyanyelvhasználatának kiemelkedő jelenléte az orosz–ukrán háború elől hazánkba menekülőkből következik. Leegyszerűsítve megállapítható, hogy minél nagyobb a friss betelepülők aránya adott csoporton belül, annál nagyobb az anyanyelvhasználat. Végül a családi, baráti és közösségben beszélt nyelv mutatja a legkisebb arányokat. E vonatkozásban az ukrán, a szerb és a román etnikai csoport mutatja a legmagasabbakat (8. táblázat).

Etnikai csoport	Nemzetiség	Anyanyelv	Családi, baráti közösségben beszélt nyelv
Magyar	95,9	98,4	97,2
Bolgár	61,7	41,5	33,2
Cigány (roma)	95,4	11,0	14,9
Görög	77,3	28,5	35,1
Horvát	87,5	37,7	42,0
Lengyel	75,7	45,9	47,6
Német	69,0	20,0	46,6
Örmény	77,2	16,1	21,5
Román	66,0	40,6	49,5
Ruszin	72,6	27,9	33,5
Szerb	69,1	36,6	51,8
Szlovák	85,5	33,9	41,9
Szlovén	75,3	38,9	43,7
Ukrán	77,4	62,2	62,4

8. táblázat

Az etnikai hovatartozás összetevői a nemzetiséghez tartozók arányában, 2022 (%)

Az elsődleges nemzetiség megnevezése mellett a válaszadóknak lehetőségük volt egy második nemzetiségi besorolásra is (Tátrai 2014). 2001-ben a népesség 1,1%-a nevezett meg több nemzetiséghez tartozást. Ez az arány 2011-ben 4,5%-ra nőtt, mely 2022-re 3,1%-ra változott. 2022-ben a legmagasabb arányokat Baranya, Nógrád és Tolna vármegyében láthatjuk (9. táblázat).

Főváros, vármegyék	2022	2011	2001	Főváros, vármegyék	2022	2011	2001
Budapest	2,8	3,5	0,7	Komárom-Esztergom	3,1	4,9	1,8
Bács-Kiskun	2,8	4,3	1,0	Nógrád	5,5	8,0	2,4
Baranya	7,0	9,6	2,6	Pest	2,9	4,4	1,1
Békés	3,6	5,4	1,6	Somogy	3,6	5,6	1,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	4,2	6,9	2,1	Szabolcs-Szatmár-Bereg	3,8	5,9	1,3
Csongrád-Csanád	1,7	2,1	0,4	Tolna	4,5	7,6	2,6
Fejér	2,0	2,9	0,7	Vas	2,5	2,9	1,0
Győr-Moson-Sopron	2,0	2,5	0,6	Veszprém	2,4	3,8	0,8
Hajdú-Bihar	2,3	3,0	0,6	Zala	2,6	3,8	1,0
Heves	3,3	4,5	0,8	Országos átlag	3,1	4,5	1,1
Jász-Nagykun-Szolnok	2,2	3,7	0,6				

9. táblázat

**A két nemzetiséget deklarálók
össztlakosságon belüli aránya
(%)**

Felhasznált irodalom:

- BALIZS, D. (2016): Települési szegregáció és etnikai diverzitás a történelmi Vas megyében *Településföldrajzi Tanulmányok* 5 (2): 95–108.
- BINDORFFER, Gy. (2002): Asszimiláció és túlélés. In: Kovács, N.-SZARKA, L. (szerk.): *Tér és terep. Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréből. I.* pp. 11–32., Akadémiai Kiadó, Budapest.
- BINDORFFER, Gy.-HORVÁTH, S.-JANEK, I.-KRÉKITY, T.-MUKICSNÉ KOZÁR, M.-SZABÓ, O.-TOLNAI, M. (2006): *Asszimiláció, nyelvhasználat, identitás-kettős identitás összehasonlító vizsgálata a magyarországi német, horvát, szerb, szlovák és szlovén kisebbség körében: szinkron és diakron dimenzióban* OTKA beszámoló, Budapest.
- BORBÉLY, A. (2024): Összehasonlító elemzések nemzetiségi közösségekben. In: BORBÉLY, A.-BARTHA, Cs. (szerk.): *Többnyelvűség Magyarországon* pp. 343–395., HUN–REN Nyelvtudományi Kutatóközpont, Budapest.
- BORBÉLY, A.-BARTHA, Cs. (2024): *Többnyelvűség Magyarországon* HUN–REN Nyelvtudományi Kutatóközpont, Budapest.
- FORRAY R., K.–ORSÓS, A. (2016): Roma jövő Magyarországon *Educatio* 25 (4): 516–526.
- HOMIŠINOVÁ, M. (2002): A magyarországi kisebbségek egyéni és csoportidentitásáról. In: Kovács, N.-SZARKA, L. (szerk.): *Tér és terep. Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréből. I.* pp. 33–40., Akadémiai Kiadó, Budapest.
- KÁNTOR, Z.–MAJTÉNYI, B.–SZARKA, L.–VIZI, B. (szerk.) (2007): *Nemzetfogalmak és etnopolitikai modellek Kelet-Közép-Európában* Gondolat Kiadó, Budapest.
- KAPITÁNY, B. (2013): Kárpát-Medencei népszámlálási körkép *Demográfia* 56 (1): 25–64.
- KINCSES, Á. (2022): *Magyar-magyar nemzetközi vándorlás a Kárpát-medencében, különös tekintettel az elmúlt évtizedre* Akadémiai nagydoktori mű, Központi Statisztikai Hivatal, Miskolci Egyetem.
- KINCSES, Á.-TÓTH, G. (2019): A Magyarországon élő külföldi kötődésű népesség térbeli autokorreláltsága *Területi Statisztika* 59 (6): 579–606.
<https://doi.org/10.15196/TS590601>
- KINCSES, Á.-TÓTH, G. (2020): A szomszédos országokban született népesség területi mintázata Magyarországon, 2011, 2017 *Területi Statisztika* 60 (2): 155–178.
<https://doi.org/10.15196/TS600203>
- KOCSIS, K. (1995): Magyarország etnikai szerkezete *Iskolakultúra* 5 (3-4): 30–39.
- KOCSIS, K. (1998): Magyarország nemzetiségei településterületének átalakulása. In: *Nemzetiségi ismeretterjesztés* 2. pp. 17–40., TIT, Budapest.
- KOCSIS, K. (2004): Az etnikai térszerkezet átalakulása a Kárpát-Pannon régióban (1989–2002). In: *II. Magyar Földrajzi Konferencia 2004.* szeptember 2-4., Szeged.
- KOCSIS, K. (2023): Államok és etnikai térszerkezet a Kárpát-medencében Versailles előtt és után. In: Kovács Kiss, Gy. (szerk.): *A magyar kisebbségek 100 éve* pp. 11–24., KOMP-PRESS, Kolozsvár.

- KOCSIS, K.–TÁTRAI, P. (2015): *A KÁRPÁT–PANNON-térség változó etnikai arculata* MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont, Földrajztudományi Intézet, Budapest.
- KOCSIS, K.–TÁTRAI, P. (2021): Etnikum, nyelv. In: KOCSIS, K. (főszerk.): *Magyarország Nemzeti Atlasza – Társadalom* pp. 70–77., CSFK Földrajztudományi Intézet, Budapest.
- KOCSIS, K.–TÁTRAI, P. (2022): Nemzetiség, nyelv. In: MOLNÁR, J.–PAPP, G. (szerk.): *A Kárpát-medence földrajza. Természet, társadalom, gazdaság, néprajz* pp. 233–238., Termini Egyesület – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Budapest-Beregszász.
- KOVÁCS, Cs.–ROVÁCS, B. (2021): Magyarok a Kárpát-medencében – a népszámlálási adatok tükrében *Századvég* 26 (3): 61–83.
- LAJTAI, M. (2020): Nemzetiségi viszonyok és a statisztikai adatgyűjtés Magyarországon *Statisztikai Szemle* 98 (6): 547–572.
<https://doi.org/10.20311/stat2020.6.hu0547>
- M. BALÁZS, Á. (2018): Kötődés és identitás – A nemzetiségek országgyűlési képviselője, az identitás fogalma az anyaországhoz való viszony tükrében *Kisebbségkutatás* 27 (1): 7–26.
- PÉNZES, J.–PÁSZTOR, I. Z. (2014): Romák Magyarországon *A földgömb* 32 (288): 17–18.
- PÉNZES, J.–PÁSZTOR, I. Z.–TÁTRAI, P.–KÓTI, T. (2019): Roma population in Hungary – spatial distribution and its temporal changes *Deturope* 11 (3): 138–159.
<https://doi.org/10.32725/det.2019.030>
- PÉNZES, J.–TÁTRAI, P.–PÁSZTOR, I. Z. (2017): A roma népesség területi megoszlásának változása Magyarországon az elmúlt évtizedekben *Területi Statisztika* 58 (1): 3–26.
<https://doi.org/10.15196/ts580101>
- PÉTI, M. (2017): Nem magyar nemzetiségű Kárpát-medencei áttelepülők Magyarországon. Áttelepülésük jellemzői, letelepedésük területisége, lehetséges hatásuk az őshonos nemzetiségi közösségeinkre *Demográfia* 60 (1): 57–103.
<http://dx.doi.org/10.21543/Dem.60.1.2>
- RADULY, J. (2009): A magyarországi cigányságról *Polgári Szemle* 5 (2).
- RUDNÁK, I.–MÉSZÁROS, A. (2018): Az asszimiláció – integráció – szegregáció aktualitása a szakirodalom tükrében *Studia Mundi – Economica* 5 (1): 33–44.
<https://doi.org/10.18531/Studia.Mundi.2018.05.01.33-44>
- SZABÓ PALÓCZ, O. (2019): A Magyarország területén élő nemzetiségek politikai képviselője a nemzeti önkormányzati választásokon és az országgyűlési választásokon való részvétel tükrében *Metszetek* 8 (4): 25–39.
<https://doi.org/10.18392/metsz/2019/4/3>
- TÁTRAI, P. (2011): Anyanyelv és nemzetiség mint az interetnikus kapcsolatok mutatója Erdély magyar lakosságának példáján *Tér és Társadalom* 25 (2): 48–68.
<https://doi.org/10.17649/TET.25.2.1813>
- TÁTRAI, P. (2014): Etnikai folyamatok Magyarországon az ezredforduló után *Területi Statisztika* 54 (5): 506–523.
- TÓTH, Á.–VÉKÁS, J. (2014): Nemzetiségek Magyarországon 2001–2011. Etnodemográfiai folyamatok a népszámlálások tükrében *Kisebbségkutatás* 23 (3): 36–72.